

O papel do galego na prensa escrita maioritariamente en castelán. O caso de *La Voz de Galicia*

XOSÉ LUÍS VILELA

Director de *La Voz de Galicia*

Cando hai que falar de normalización é que algo non está normalizado. O problema parece como un novelo que non acaba nunca. Coñecendo que, seguramente, vai saír o tema da responsabilidade dos medios de comunicación, non vou eludir a que nos toca, mesmo aos medios de comunicación escritos; mais si me gustaría partir dun contexto un pouco máis obxectivo. Creo que si hai un problema de normalización, que o galego ten ese problema, mais que non é un problema dos medios de comunicación, é un problema da sociedade galega, que, pola razón que for, creo que todos aceptamos que considera que o galego é patrimonio seu, mais no entanto, por algunha razón non o considera o vehículo primordial de comunicación entre eles. O galego ten un problema, pero é un problema que lle corresponde á sociedade e que tamén lle correspondería á sociedade dar pasos para a súa normalización. Dentro da sociedade, naturalmente, estamos os medios, que tamén algo temos que dicir. Aínda que se nos culpa de todos os males, os males non son culpa nosa, senón que nós tamén os sufrimos.

O caso de *La Voz de Galicia* é o que di o seu propio libro de estilo, que ten un capítulo bastante amplo dedicado ao galego. É o capítulo 6, que ten desde formas sintácticas e morfolóxicas ata un dicionario de dúbidas etc., pero sobre todo tamén contén as normas con que opera o periódico no caso do galego. No punto 1 do capítulo 6 di:

«*La Voz de Galicia* publícase desde a súa fundación en castelán; porén a lingua galega, oficial no ámbito da Comunidade autónoma, ten cabida nas súas páxinas; por iso, mesmo dentro dun contexto en castelán, poderán transcribirse declaracións públicas ou testemuños persoais en galego, sempre que aparezan como citas textuais entre comiñas».

«Neste xornal o galego é vehículo normal de expresión en artigos e mais en reportaxes e informacións sobre a actividade cultural de Galicia».

La Voz considera que o galego está na comunidade en que se difunde, no seu ámbito de difusión, que é un patrimonio de Galicia e que, como tal, así o incorpora ao xornal. Dá por feito que practicamente a totalidade dos lectores coñece a lingua, polo menos os rudimentos, o que non quere dicir que se desenvolvan ben na lingua escrita especialmente. Temos a experiencia de moitos lectores galegofalantes que son incapaces de leren correctamente en galego e xa non digamos escribiren.

Todos lembramos que na miña xeración, afortunadamente na vosa xa non ocorre, este é un dos grandes cambios que se ten operado; e nas anteriores, que toda a vida falaran na casa en galego, cando marchaban e tiñan que comunicarse coa súa familia por escrito, tiñan que recorrer ao castelán para se comunicaren por escrito. Afortunadamente, nas últimas xeracións isto non ocorre. Ás veces o que pasa é ao revés, as novas xeracións están perfectamente alfabetizadas en galego, teñen un gran dominio da lingua e mesmo dos seus mecanismos e, porén, quizais o usen menos que as anteriores.

O galego ten carta de natureza no periódico. *La Voz de Galicia* ten unha contribución moito máis que notable na defensa e na utilización do galego. A súa presenza é habitual no xornal. Está presente todos os días nas páxinas de opinión, todos os días hai un ou máis artigos en galego. Está sempre ou case sempre na sección de cultura, non digo nas páxinas de suplementos como o propio suplemento de Culturas, onde todos os sábados saen artigos de persoas como Fernández del Riego ou como Alonso Montero. En opinión, con certa frecuencia, o propio Xavier Alcalá. Hai continuamente opinións en galego, este está tamén nas páxinas de cultura e parece que está menos noutras seccións, mais só é unha aparencia, porque non hai máis que coller o periódico por calquera páxina, por exemplo, da sección de Galicia para o comprobar, ou de calquera outra sección, se cadra menos presente en internacional ou en nacional pola orixe das noticias. Pero nas demais seccións do periódico, sexa en televisión (a grella da TVG aparece en galego, as citas que facemos da TVG están en galego), sexa en economía, desde os mercados gandeiros ata a páxina labrega, aparece o galego continuamente. Desde logo na sección de Galicia, na sección de Sociedade etc. Aplicando o que dicía do libro de estilo, mesmo cando fala un político, fala unha testemuña dun suceso ou por calquera outra razón, cando alguén se expresa en galego, aparece en galego no xornal. Este é un caso case, case único; é moi difícil que isto ocorra nos periódicos de hoxe en día.

Hai dous modelos sobre como afrontar a normalización e o papel que debe xogar un xornal neste campo. E os dous modelos que vos quero enfrontar brevemente son *La Voz de Galicia* e *La Vanguardia*. Tendo en conta, ademais, que o modelo de *La Vanguardia* está bastante xeneralizado na prensa en galego. Poño unha referencia: se nós nas nosas páxinas entrevistásemos ao anterior relator, a Camilo Nogueira, fariámoslle a entrevista, as preguntas e as respostas en galego; noutros medios sería en castelán, salvo que non aceptase, evidentemente. Así sucede en *La Vanguardia* todos os días. En *La Vanguardia* todas as entrevistas aparecen en castelán. En *La Vanguardia* toda a información e toda a opinión aparecen sempre en castelán. Por onde entra o catalán en *La Vanguardia*. É o caso contrario ao que nos pasa en Galicia: en *La Vanguardia* é fácil atopar o catalán fundamentalmente na publicidade, trae moitos anuncios en catalán e mesmo os seus propios anuncios, os de *La Vanguardia*, fainos en catalán; mais toda a información e toda a opinión están en castelán. Tamén entra o catalán, e é a diferenza fundamental, onde operan os sectores, onde opera a sociedade catalá: nas cartas ao director si aparece o catalán e tamén aparece o catalán nas esquelas. Teño algún dato dos periódicos de hoxe en *La Vanguardia* hai 13 esquelas, 9 están en catalán. Hoxe en *La Voz de Galicia* hai 21 esquelas, unha está en galego e ademais a maior parte desas esquelas din La Coruña, en lugar de algo tan simple e normalizador como é A Coruña. Por iso dicía ao principio que é máis un problema da sociedade, porque a nós pásanos ao revés de *La Vanguardia*. Nós temos o periódico aberto en todas as seccións ao galego.

No entanto, non aparece practicamente na publicidade, salvo na institucional que ten orixe nalgunha Administración galega, ou nalgunhas grandes empresas; mais no resto é difícil atopar anuncios en galego. O xornal non pon ningunha traba a poñer os anuncios en galego, nesta lingua, é dicir, pónense no idioma que se queira, mais por aí é por onde non entra o galego. Isto quere dicir, que o periódico vai moi por diante na incorporación do galego como vehículo normal de comunicación dentro do xornal, ata o punto de que calquera declaración, sexa do tipo que for, política, de veciños, de sucesos etc., feita en galego, queda recollida en galego. E mesmo os nosos títulos ás veces dannos moitos problemas, incluso técnicos. Os títulos e os textos, porque cando teñen que operar os correctores ortográficos dá verdadeiros quebradeiros de cabeza ese continuo intercambio de idiomas. Solucionámolo dunha maneira non moi orixinal, que é tendo un equipo de editores que revisan todas as páxinas do periódico, unha vez que están xa terminadas.

Continuamente están os dous idiomas presentes. Isto é imposible de atopar, practicamente, en calquera outro periódico. Outros xornais recollen as declaracións dos políticos, sen ningún rubor, en castelán.

Outro aspecto que quero destacar de *La Voz* é o interese que temos na marca de calidade que é o galego. Tivemos un grande éxito no ano 2002 coa publicación da Biblioteca 120. Foron 120 obras en galego máis 2 apéndices, en que aparece unha escolma do mellor da literatura escrita en galego ao longo da historia. Hai moitísimos autores modernos, contemporáneos e hai autores desde os inicios do Rexurdimento. Carlos Casares, que colaborou no proxecto, mencionou na presentación da obra que se conseguise que 25.000 familias coleccionasen esta obra, sería un récord absoluto. Nós tivemos a sorte de termos máis de 70.000 familias e de chegarmos a 7.000.000 de exemplares publicados en galego; é dicir, é a maior operación de distribución de galego escrito que se lembra na historia, porque *La Voz de Galicia*, con todas as limitacións que queirades poñerlle, é un dos grandes periódicos españois, ten máis de 100.000 exemplares diarios, máis de 600.000 lectores e, por tanto, calquera operación que emprenda é unha atalaia enorme de promoción e grazas a iso autores de moitísimo mérito, mais pouco coñecidos, están a formar parte de moitas bibliotecas familiares.

Agora estamos facendo exactamente igual coa Gran Historia de Galicia. Unha promoción que está en marcha agora mesmo. Son volumes que se publican dúas veces por semana e que coordinan Ramón Villares e Xosé Ramón Barreiro. Cando o ano pasamos decidiamos cal ía ser o noso fito para celebrar o 125 aniversario, decontado nos puxemos todos de acordo, dentro do Comité de Dirección do periódico en que era unha moi boa posición facer a Gran Historia de Galicia. Logo veu a seguinte pregunta: e en que idioma? Porque sabemos que se o facemos en castelán está garantido o éxito comercial. Se o facemos en galego está garantido o éxito de prestixio, mais non o comercial, porque é unha obra moi cara por escribiren moitos autores que fan investigacións, moitas delas impelidas por esta publicación. Ten detrás uns custos brutais porque hai que coordinar moita xente e pagar moitos dereitos de autor etc. A elección que fixemos foi: se *La Voz de Galicia*, periódico vinculado con Galicia que di que o seu obxecto é defender os intereses de Galicia, vai facer esta grande obra, ten que ser en galego, independentemente de que funcione ou non funcione comercialmente. A día de hoxe, o que nos parecía unha valentía, vai vén comercialmente, é dicir, hai unha resposta do público notoria. Nesta obra, na Biblioteca 120..., mais non en todo o que facemos temos esa resposta do público.

Xa remato poñéndovos o exemplo do que nos está a pasar na web, en Internet. En Internet no hai ningún negocio de momento, en galego ou sen galego, para a prensa en ningún idioma. O momento en que vivimos os medios de comunicación neste sentido é un pouco paradoxal e mesmo desconcertante en moitos aspectos. No caso do galego en Internet, nós temos posto o tradutor, que é un tradutor automático; por tanto, como non é un ser humano, dá moitos problemas. Temos enormes problemas de desenvol-

vemento con el, porque fai a tradución de calquera palabra nova que non identifica e, ás veces, esas traducións son para poñerse un pouco ofuscado, incluso resultan irrisorias. Traduce nomes propios, Pilar del Castillo por Alicerce do Castelo. Porén, á parte dos problemas de desenvolvemento, calquera desde o Día das Letras Galegas do ano pasado, desde o 17 de maio de 2006, pode ver o periódico traducido automaticamente en Internet ao galego. Todas as seccións do periódico, desde os deportes ata calquera outra sección, calquera que se poida ver na páxina de *La Voz*, que é moi completa. Hai moitísimos contidos. Ademais, mesmo pode elixir que sempre que abra esa páxina apareza todo en galego. Ou sexa, que a elección é moi fácil de facer. Pois tendo en conta que esta elección é tan fácil de facer, os datos que temos ata o de agora non son nada afortunados: vén sendo o 1% ou menos do 1% das visitas da páxina web. Os datos de onte, 6 de novembro de 2007, eran 103.516 visitas, ou sexa, usuarios únicos, xente que entra na páxina: páxinas vistas 692.136 e en galego 9.255; é dicir, que aínda tendo toda esa posibilidade de oferta, non hai a resposta que podíamos esperar no uso diario do galego, posiblemente porque falta o hábito, porque falta, ao mellor, facerlle algo máis de publicidade e falta que a xente se decida a utilizalo como o seu primeiro vehículo. Non é que non saiban galego, mais por razóns de hábito ou polo que for elixen antes o outro vehículo. Teñen un primeiro e un segundo vehículo de comunicación.

Nós sempre podemos facer moito máis, pero necesitamos que isto vaia mellorando. Salvo eses casos que son fitos e que non se poden facer todos os días, como a Gran Historia de Galicia, como consumo diario, como periódico diario, notamos que aínda non hai masa crítica suficiente para soste un periódico diario e forte en galego. Se non hai ese público detrás que poida pagar unha redacción, manter funcionado un periódico etc., se non hai unha masa crítica suficiente, non se pode falar máis que dunha heroicidade, dun supercompromiso co galego que leva a poñer por diante o interese no galego antes que as outras regras que son normais en calquera outra empresa como é a rendibilidade: se isto funciona, seguimos investindo; se isto non funciona, pois investimos noutra cousa. Nós aínda non notamos unha masa crítica suficiente para facer rendible unha edición en galego, mais cando teñamos 100.000 galegos dispostos a compraren todos os días un periódico en galego, desde logo que o faremos.